

Kasvatuksen historiat Gentin konferenssissa

Annukka Jauhiainen, Marjo Nieminen & Minna Vuorio-Lehti

EERA eli *European Educational Research Association* on Euroopan kasvatusalan tutkijoiden järjestö, joka perustettiin Strasbourgissa kesäkuussa 1994. Järjestön tavoitteena on lisätä kansainvälistä tutkimuksellista yhteistyötä alan tutkijoiden ja asiantuntijoiden keskuudessa. Vuosittain järjestettävät konferenssit muodostavat foorumin, jossa kasvatusalan tutkijat Euroopan eri maista ovat voineet kokoontua esittelemään tutkimuksiaan, tekemään uusia avauksia ja työstämään yhteisiä tutkimusprojekteja. Syyskuussa 2007 EERAn järjestämä ECER-konferenssi (*European Conference of Educational Research*) järjestettiin Gentissä, Belgiassa. Kasvatustieteen alalla tehtävän tutkimuksen laajuudesta kertoo verkostojen ja työryhmien määrä: EERAn sisällä toimii yhteensä 27 alaverkostoa, joiden mukaan myös työryhmät organisoituvat konferensseissa. Yksi näistä verkostoista on Kasvatuksen historiat (*Histories of Education*) -verkosto, jonka työryhmään osallistuimme vuoden 2007 ECER -konferenssissa. Verkoston puheenjohtajana toimii tällä hetkellä Catherine Burke Leedsin yliopistosta.

Kasvatuksen historioiden ryhmä on jo nimessään halunnut korostaa erilaisten historia-suuntausten rinnakkaiseloa kasvatustieteen sisällä tehtävässä historiantutkimuksessa. Verkoston ytimessä näytävät vaikuttavan erityisesti brittiläiset ansioituneet kasvatusalan tutkijat, kuten Catherine Burke, Joyce Goodman, Ruth Watts, Martin Lawn ja Ian Grosvenor, joista moni toimii myös *History of Education* -lehdessä tai belgialaiset Marc Depaepe ja Frank Simon, jotka puolestaan kuuluvat *Paedagogica Historica* -lehden päätoimittajiin. Kasvatuksen historiat -verkoston vahva sidos alan johtaviin eurooppalaisiin tiedelehtiin on näkynyt myös siinä, että ECER -konferenssien esityksistä on koottu lehtiin erityisiä teemanumeroita (esim. *Paedagogica Historica* 40 (5/6) 2004; *Paedagogica Historica* 41 (4/5) 2005; *History of Education* 36 (2) 2007).

Viime vuosikymmenen aikana verkostossa on kiinnostuttu erityisesti ”uudesta historiasta” ja kasvatuksen historiassa vähemmän tunnetuista aineistoryhmistä kuten valokuvista ja filmeistä. Historiaryhmän kiinnostus kuvamateriaalia kohtaan kasvoi jo 1990-luvun lopussa. Ensin ryhmässä käsiteltiin valokuvia historiatutkimuksen lähteenä, minkä jälkeen mukaan tulivat dokumentti- kuin fiktioelokuvat. Ryhmän työskentely on ollut innostunutta, mistä esimerkkinä vuonna 2005 julkaistu Ulrike Mietznerin, Kevin Myersin ja Nick Peimin toimittama menetelmäkirja *Visual History. Images of Education*. ”Utta historiaa” käsittelevän ryhmän kiinnostus ei ole rajoittunut pelkästään visuaalisiin lähteisiin vaan esimerkiksi Martin Lawn ja Ian Grosvenor julkaisivat vuonna 2005 kirjan *Materialities of Schooling*. Siinä koulujen historiaa lähestytään niiden esinekulttuurin kautta. Esineet ja materiaalit ovat vaikuttaneet monella tavalla koulujen elämään ja koulupäivien kulkuun.

Gentissä Kasvatuksen historioiden työryhmän ohjelma koostui tutkimuspapereita käsittelevistä työryhmäistunnoista, eri maiden tutkijoita yhteisen teeman alle kokoavasta symposiumista sekä uusia aineistoja ja niiden käyttömahdollisuuksia tarkastelevista työpajoista.

Ensimmäisen kokouspäivänä symposiumin otsikkona oli ”*An Early Europeanization of*

Education Research? The Work of the International Examination Inquiry, its Researchers, Methods and Influence”. Martin Lawnin koollekutsuman symposiumin tarkoituksena oli selvittää Euroopassa 1930-luvulla toimineen International Examination Inquiry -tutkimusryhmän toimintaa. Gentin symposium jatkoi näin teemaa, joka on kiinnostanut Kasvatuksen historioiden työryhmää useamman vuoden ajan: tarkastella kasvatustieteen muotoutumista tieteenalana ja tutkimuskenttänä (ks. esim. Hofstetter & Schneuwly 2004, 569–589). IEI:n toimintaa käsitelleissä symposiumissa tarkasteltiin erityisesti amerikkalaisvaikutteiden näkymistä varhaisessa eurooppalaisessa kasvatusalalan tutkimuksessa. Samoin selvitettiin oliko yleiseurooppalaisella yhteistyöllä loppujen lopuksi vaikutusta kansallisella tasolla käytyihin keskusteluihin koulutuksen kehittämisestä.

Symposiumin esitykset käsitelivät IEI:n kansallisen toiminnan historiaa. 1930-luvun alussa mukana olivat Englanti, Skotlanti, Saksa, Ranska ja Sveitsi. Toisessa vaiheessa vuonna 1935 ryhmää täydennettiin pohjoismaisilla edustajilla, Suomella, Ruotsilla ja Norjalla. IEI:n tavoitteena oli tehdä yhteistyötä kartoitettaessa toisen asteen koulutuksen ongelmakohtia. Erityistä huomiota kiinnitettiin oppikoulujen sisäänpääsykokeisiin sekä toisen asteen päättötutkintoihin. Työskentelyn taustalla olivat koulutuspoliittiset syyt: oppilaiden lukumäärä toisen asteen koulutuksessa oli alkanut nopeasti kasvaa useissa Euroopan maissa. Oppilasvalintaan tarvittiin siis lisää uusia ja tehokkaita käytäntöjä. Aloite ryhmän toimintaan samoin kuin pääosa rahoituksesta oli peräisin Yhdysvalloista. Professori Paul Monroe, joka toimi maineikkaassa Teachers Collegessa Columbian yliopistossa New Yorkissa, kehitti yhdessä Carnegie-yhtiön toimitusjohtajan Frederic Keppelin kanssa suunnitelman laajasta kansainvälisestä yhteistyöverkostosta, jossa oli tarkoitus selvittää muun muassa älykkyystutkimuksen käyttöä tehokkaamman valikoinnin välineenä. Carnegie-yhtiöstä, joka tähän saakka oli rahoittanut mm. amerikkalaista siirtolaisuutta selvittävää tutkimusprojektia, tuli Eurooppaan suuntautuneen IEI:n päärahoittaja.

Professori Martin Lawn aloitti symposiumin kertomalla IEI:n yleiset taustat sekä sen toiminnan lähtökohdat. IEI ryhmä yhdisti varsin monenlaisista taustoista tulevia ihmisiä kuten tuon ajan johtavia älykkyystutkijoita ja kasvatusalalan tutkijoita, kouluhallinnon edustajia ja koulun rehtoreita. Vahva taustalla vaikuttava järjestö oli Uuden kasvatuksen maailmanliitto *New Education Fellowship* eli NEF, joka oli toiminut 1920-luvulta lähtien tavoitteenaan uudistaa pedagogiikkaa ja koulukäytäntöjä. IEI:n ja NEF:n välinen kytkentä syntyi muutamien henkilöiden kautta, jotka vaikuttivat aktiivisesti näissä molemmissa verkostoissa. Yksi tällainen keskushahmo oli helsinkiläisen Tölö Svenska Samskolanin rehtori ja kosmopoliitti Laurin Zilliacus. Hän oli ollut NEF:n toiminnassa mukana jo 1920-luvulla ja hänen merkityksensä järjestön toimijana vain kasvoi vuosikymmenten mittaan.

Lawnin esityksen jälkeen Florian Waldow kertoi Saksan osuudesta IEI:n toiminnassa. Saksa tuli mukaan IEI:n alkuvaiheessa, mutta se oli mukana toiminnassa vain muutaman vuoden. 1930-luvun Saksassa oli olemassa oma vahva tutkimus- ja mittauserinne. Tämä aiheutti sen, ettei IEI:n toiminta saanut siellä näkyvää roolia. Saksalaisen tutkimusryhmän koostumus myös erosi useista muista maista. Mukana oli korkea-arvoisia edustajia poliitikoista psykometristen tutkimusten tekijöihin. Sen sijaan käytännön opetustyön tekijät puuttivat kokonaan, samoin kuin valtavirtauksen pedagogit.

Sveitsin mielenkiintoinen tapaus toi esiin miten IEI -ryhmän sisällä oli yhteisistä tavoitteenasetteluista huolimatta myös jännitteitä. Bernard Schneuwly pohti esityksessään erityisesti sveitsiläisen kehityspsykologin Pierre Bovet’n roolia ja asemaa IEI:n työskentelyssä. Tämä suhtautui kriittisesti laajamittaiseen testausten käyttöön koulujärjestelmässä. Bovet oli Laurin Zilliacuksen tavoin aktiivisesti mukana *New Education Fellowship* -järjestön toiminnassa ja hänen humanit ja lapsikeskeisyyttä korostavat näkemyksensä olivat jokseen-

kin ristiriidassa IEI:n testausta ja tarkempaa valikointia painottaneiden lähtökohtien kanssa.

Marc Zarrouati tarkasteli IEI:n merkitystä Ranskassa, jossa toisen asteen koulutuksen Baccalaureat-päätökokeella on meidän ylioppilastutkintomme tapaan ollut tärkeä ja keskeinen merkitys. Henri Laugier, joka johti ranskalaisten tutkimuksia 1930-luvulla, tuli siihen johtopäätökseen, että ranskalainen Baccalaureat-tutkinto oli kaikkine arvostuksineen loppujen lopuksi melko epäreilu päätökoe useimmille oppilaille. Zarrouati keskittyi esityksessään kertomaan, minkälaisia reaktioita ja keskusteluja Ranskassa syntyi Laugierin raportin jälkeen. Ranskassa kuten Suomessakin toisen asteen päättötutkinto oli kulttuurisesti arvostettu tutkinto ja sen asema on tähän päivään saakka säilynyt vahvana kriitikkistä huolimatta.

Suomen osuudesta IEI:n tutkimusryhmässä kertoivat Annukka Jauhiainen ja Minna Vuorio-Lehti. Perisuomalaiseen tapaan Suomen IEI-ryhmän toiminta organisoitiin komiteatyöskentelyksi. Laurin Zilliacuksen johdolla toiminut komitea työskenteli vuosina 1936–1939. Sen julkaisemissa kahdessa mietinnössä tarkasteltiin yllättävän kriittisesti Suomen toisen asteen koulutusjärjestelmää sekä ylioppilastutkintojärjestelmää. Suomen esityksessä korostui erityisesti Laurin Zilliacuksen henkilökohtainen suhdeverkosto ja hänen toimintansa erilaisten kasvatusalan verkostojen yhdistävänä linkkinä. Zilliacuksen persoonan varassa oli, että Suomi ylipäätään valittiin tällaiseen tutkimushankkeeseen mukaan. Zilliacusta ja hänen toimintaansa NEF:ssä ja IEI:ssä on tutkittu yllättävän vähän suomalaisessa kasvatushistorian tutkimuksessa. Tämä suomalainen kosmopoliitti kuitenkin avasi omien laajojen suhdeverkostojensa kautta suomalaisille mahdollisuuden päästä vaikuttamaan kasvatustieteellisen tutkimuksen kehittämiseen ja uuden pedagogiikan liikkeeseen. Koko Suomen IEI-ryhmällä oli vahva yhteys Uuden kasvatuksen yhdistykseen. Suurin osa Suomen komitean jäsenistä, jotka edustivat opetushallintoa, yliopistotahoa sekä oppikoulupiirejä, olivat nimittäin julkilausutusti uuden pedagogiikan kannattajia.

Christian Lundahl kertoi Ruotsin tutkimusryhmän toiminnasta 1930-luvulla. Täysin päinvastoin kuin Saksassa, siihen kuului etupäässä kansakoulunopettajia, joilla oli läheiset yhteydet uuden koulun pedagogiikkaan. Opettajisto halusi korvata koulujen sisäiset kokeet ja oppilaiden kyvykkyyden mittauksen laajemmilla testeillä. Vaikka maan sisällä oli voimakas tarve tehdä oppilasmittauksista laajempia, kansainvälinen tutkimus ja sen tulokset näyttelivät vain pientä roolia Ruotsissa. Sosiologinen perspektiivi ja koulutuksellinen tasa-arvoisuus saivat siellä keskeisemmän jalansijan 1930–1950-lukujen keskusteluissa.

Symposiumin viimeisessä esityksessä Harald Jarning ja Gro Hanne Aas esittelivät Norjan IEI:n toimintaa 1930-luvulla. Toiminta oli ollut pienimuotoista ja hitaasti etenevää, Norjan raportti julkaistiin vasta 1960-luvun alussa. Tutkijat painottivatkin, että Norjan toiminnassa ja sen jäsenyydessä pääpaino oli ollut pohjoismaisessa yhteistyössä, jonka luomisessa juuri Laurin Zilliacuksella oli keskeinen rooli.

Maakohtaisten tapausten käsittelyä seuranneessa yleiskeskustelussa todettiin, että IEI-ryhmän toiminta oli ollut aktiivista ja IEI:n piirissä toimivilla johtohahmoilla oli ollut läheiset suhteet *New Education Fellowship* -järjestöön. Kussakin jäsenmaassa tehtiin tutkimuksia ja niistä raportoitiin, mutta varsinaiset pitkän aikavälin vaikutukset näyttävät olleen vähäisiä. Kunkin jäsenmaan kansallinen koulutuspolitiikkaa määritteli sen, miten kansainväliset vaikutukset kussakin jäsenmaassa työstiin ja hyväksyttiin. Amerikkalaisvaikutukset jäivät siis varsin vähäisiksi. Kansainvälinen yhteistyö ryhmittymän puitteissa oli kuitenkin merkittävää ja laajaa.

Konferenssissa järjestettiin kaksi mielenkiintoista visuaalisten tutkimuslähteiden työpajaa. Ensimmäisessä niistä käsiteltiin valokuvaaja Ebergist de Deynen vuonna 1922 ottamia va-

lokuvia oppilaistaan, jotka olivat poikkeavia ja vammaisia. He olivat varsin usein myös hyvin köyhistä oloista lähtöisin olleita lapsia. Kuvat olivat mielenkiintoisia ja osin ainutlaatuisia, koska ne eivät olleet pelkkiä potrettikuvia, vaan niissä kuvattiin lapsia jokapäiväisissä askareissaan. Työpajassa käytiin keskustelua valokuvaaja de Deynen tavasta kuvata lapsia ja sijoittaa heitä kouluympäristöihin, jotka tavallaan häivyttivät heidän sosiaalisen taustansa. Niin ikään pohdittiin, minkälaisiin tulkintoihin tällaiset kuvat antoivat mahdollisuuden. Belgialaisten ja brittitutkijoiden työryhmä, johon kuuluivat Paul Conway, Patrick Deblieger, Ian Grosvenor, Rene Stockman ja Geert Van Hove oli tehnyt perusteellista tutkimusta. Työryhmä osoitti miten visuaalisten lähteiden avulla poikkeavuuden historia avautui uudella tavalla.

Toista työpajaa vetivät Catherine Burke ja Michael Fielding. Työpajan aiheena olivat elokuvaalähteet. Catherine Burke on pitkään työskennellyt historyaryhmässä kuvamateriaalien kanssa, jotka liittyvät hänen kouluarkkitehtuuriprojektiinsa. Tällä kertaa hänellä oli mukanaan filmi, jonka hän on tuottanut yllämainitun projektin yhteydessä.

Kuvatallenteessa haastateltiin kuuluisaa kouluarkkitehtiä David Meddiä. Burken tavoitteena on ollut analysoida toisen maailmansodan jälkeistä koulurakentamisen ideologiaa ja sitä miten opettajat, arkkitehdit ja kouluhallinto tekivät yhteistyötä uusien koulutilojen synnyttämiseksi. Haastattelutallenteen jälkeen näytettiin vielä 1960-luvulla tehty BBC:n dokumenttelokuva, joka esitteli edistyksellistä ja modernia englantilaista koulua. Esitys havainnollisti mainiosti, miten kuvamateriaalista voi tehdä tutkimusta. Catherine Burken tutkimusmenetelmä oli raikas ja idearikas. Se haastoi myös työryhmään osallistujat mukaan vilkkaaseen keskusteluun.

Visuaalisia lähteitä aineistonaan käyttivät myös Angelo van Gorp, Mark Depaepen, Frank Simonin ja Melanie Surmontin tutkimusryhmä. He esittelivät löytämiään kahdesta belgialaisesta Decroly-koulusta 1930-luvulla tehtyjä lyhytelokuvia. Työ oli ilmeisen alussa, koska elokuvien sijoittaminen laajempaan kontekstiin ontui. Elokuvat kuitenkin herättivät vilkkaan keskustelun sen jälkeen, kun Angelo van Gorp kertoi, että koulujen välillä oli ollut valtataistelua siitä, kumpi niistä oli ollut oikeamman ja puhtaamman Decroly-menetelmän toteuttaja. Keskustelussa pohdittiin laajemminkin vallan problematiikkaa ja pedagogisiin suuntauksiin liittyneitä valtataisteluita: kenellä on oikeus määritellä mikä on ”oikeaa” tai ”vääriä” pedagogiikkaa.

Osittain samoilla tutkijoilla oli toinenkin kiinnostava esitys konferenssissa. Marc Depaepen, Frederik Herman, Frank Simon ja Melanie Surmont kysyivät koulumuistoja käsitellessä esityksessään miltä koulu kuulosti ja tuoksui. Tutkimuksen lähtökohdaksi oli ajatus koulusta koettuna ja aistittuna tilana. Koulu ei tällöin palaudu muistoissa pelkästään visuaaliseksi ja materiaalisiksi representaatioiksi, vaan koulumuistot pyritään tavoittamaan kokemuksellisesti. Esitellyn tutkimuksen aineistoon kuului haastatteluja vuonna 1956 syntyneiltä henkilöiltä, jotka olivat käyneet koulua 1960-luvulla. Haastateltavat olivat kävelleet entisen koulunsa tiloissa ja muistelleet erityisesti sen tuoksua ja ääniä. Tähän aineistoon tutkijat olivat yhdistäneet kirjallisuudesta (sanomalehdistöstä, romaaneista, koululehdistöstä yms.) löytämiään koulun äänimaailmaan ja tuoksuihin liittyviä kertomuksia. Lähtökohdat ja aineistot valottavat koulua ja koulumuistoja ohitse virallisen ja institutionaalisen kouluhistorian ja nostavat esille uusia mielenkiintoisia kysymyksenasetteluita.

Yhteisessä työryhmän *Children's rights in education* tarjosi mahdollisuuden laajentaa perspektiiviä nykyhetken suuntaan. Maria Bouverne-De Bie, Didier Reynaert, Stijn Vandevelde käsitelivät lapsen oikeuksia koskevaa sopimusta (vuodelta 1989) ja sen herättämiä kysymyksiä. He huomauttivat, miten moninaisia merkityssisältöjä ja erilaisia teoreettisia

lähtökohtia lasten oikeuksia koskeva puhe sisältää. Ongelmallista heidän mielestään on ”oikeus-puheen” kontekstoimattomuus ja sen epäproblemaattisuus. Toisin sanoen lasten oikeuksia käytetään yleisnimityksenä, eikä oteta huomioon sosiaalista, taloudellista ja historiallista kontekstia, jossa sen erilaiset merkitysisällöt ovat muotoutuneet.

Elämäkerrallisella tutkimuksella on vankka perusta kasvatushistoriallisessa tutkimuksessa. Professori Ruth Watts Birminghamin yliopistosta käsitteli virallisten biografioiden kirjoittamisen konventioita. Esimerkissään, joka koski dame Mary Greenin biografiaa ”*The New Oxford Dictionary of National Biography*ssa”, Ruth Watts pohti virallisen biografian ja muiden elämäkerrallisten kertomisen tapojen välisiä eroja. Virallisten elämäkertojen hyvin tiukat muoto- ja sisältöehdot (mm. pituus, tekstin kronologinen rakenne, sisällöt) rajaavat tutkijan mahdollisuuksia päättää, mitä sisällyttää mukaan sekä miten ja millaisen elämäkerran rakentaa. Toisaalta virallisten elämäkertojen tietty kaavamaisuus yhdenmukaistaa elämäkertoja ja samalla helpottaa tutkijoiden ja opiskelijoiden työtä. Ruth Watts painotti sitä, miten yhdenmukainen rakenne samanaikaisesti kuitenkin sulkee pois mahdollisuuden toisenlaisiin tulkintoihin ja näkökulmiin. Hänen mielestään on myös metodologisesti perusteltua tuoda esiin vaihtoehtoisia elämäkerrallisia kerrontoja.

EERAn sisällä toimivassa Kasvatuksen historiat -verkostossa Euroopan kansalliset kasvatust- ja koulutushistoriat luonnollisesti painottuvat ja tarkastelun kontekstina ovat useimpien Euroopan maat. Verkostossa on kuitenkin nähtävissä kiinnostusta tarkastella Eurooppaa myös laajemmassa kansainvälisessä yhteydessä, kuten IEI:n toimintaa ja amerikkalaisia vaikutteita ja yhteistyösuhteita analysoinut symposium osoitti. Myös muutamissa sessioesityksissä liikuttiin Euroopan ulkopuolella. Esimerkkinä näistä voidaan mainita taiwanilaisessa yliopistossa toimivan tutkijan Meiyao Wun esitys, jossa kasvatustieteellisen tutkimuksen välittymistä kulttuurista toiseen katsottiin Kiinan kansantasavallan suunnasta. Wu soveltaa luhmanilaista systeemiteoriaa jäljittäessään sitä, miten länsimaisia kasvatustieteellisiä teorioita otettiin vastaan ja suodatettiin akateemiseen keskusteluun modernisoituvassa Kiinassa 1900-luvun alkupuolella. Esimerkiksi pragmatismilla ja John Deweyn kasvatustieteellisillä teorioilla samoin kuin kerschensteinerilaisella työpädagogiikalla oli kannattajia Kiinassa. Amerikkalaisvaikutteet levisivät Kiinassa myös kasvatustieteellisen tutkimuksen tekemien vierailujen kautta: sekä John Dewey, W.H. Kilpatrick että Paul Monroe tekivät vierailun Kiinaan 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten aikana.

Kaiken kaikkiaan Kasvatuksen historiat -työryhmä vaikuttaa elinvoimaiselta ja uusille vaikutteille avoimelta yhteistyöverkostolta. Esimerkiksi menetelmäsymyksistä ja uusista tutkimusaineistoista kiinnostuneille tutkijoille työryhmän sessiot ovat tarjonneet viime vuosien aikana paljon mielenkiintoista kuultavaa ja nähtävää. Suomalaisia ryhmässä on näkynyt vaihtelevasti, mutta toivottavasti tulevaisuudessa Suomen ja muiden Pohjoismaiden panos eurooppalaisen kasvatustieteellisen kirjoittamisessa vahvistuu EERAn tarjoamalla tutkimusfoorumilla. On tietenkin muistettava, että kasvatustieteellisesti painottunutta tutkimusta esitellään myös muissa ECER -konferenssien työryhmissä ja historiasta kiinnostuneet konferenssikävijät osallistuvat muidenkin ryhmien toimintaan mielenkiinnon kohteidensa mukaisesti. Seuraava ECER-konferenssi järjestetään Göteborgissa syyskuussa 2008 teemalla *From Teaching to Learning?*

Kirjallisuus

Hofstetter, Rita & Schneuwly, Bernard 2004. Introduction. Educational Sciences in Dynamic and Hybrid Institutionalization. *Paedagogica Historica* 40 (5/6), 569–589.

KT Annukka Jauhiainen ja KT, FL Marjo Nieminen toimivat lehtoreina ja KT Minna Vuorio-Lehti erikoistutkijana Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksella.

Oppikirjojen Venäjä

Seminaari oppikirjatutkimuksesta Berliinissä

Katariina Ylikännö

Berliinin Suomen Saksan-instituutissa kesäkuussa 2006 järjestetyn oppikirjatutkimuksen alan seminaarin *Freund- und Feindschaften – Das Bild Russlands in deutschen und finnischen Schulbüchern* aiheena oli suomalaisten ja saksalaisten historian ja venäjän kielen oppikirjojen välittämä Venäjä-kuva. Seminaari tarkasteli oppikirjojen merkitystä arvojen ja erilaisten kuvien (esimerkiksi vihollis- ja ystäväkuvan) välittäjänä. Lisäksi arvioitiin millä tavoin yhtäältä Suomen ja Venäjän ja toisaalta Saksan ja Venäjän monivaiheisia ja osittain ristiriitaisia suhteita on käsitelty historian ja venäjän kielen oppikirjoissa.

Seminaarin järjesti Berliinissä toimiva Suomen Saksan-instituutti yhteistyössä sekä Turun yliopiston venäjän kielen ja saksalaisen filologian oppiaineiden että Braunschweigin kansainvälisen oppikirjatutkimuksen keskus Georg Eckert -instituutin kanssa. Seminaari kokosi yhteen suomalaisia ja saksalaisia oppikirjatutkijoita, oppikirjailijoita, oppikirjankustantajia, historian ja venäjän kielen opettajia, slavisteja, Venäjä-asiantuntijoita ja pedagogeja.

Suomalaisia ja saksalaisia yhdistää ristiriitainen suhde Venäjään. Suomen ja Venäjän kuten myös Saksan ja Venäjän historiaan on kuulunut ystävyyden ja vihollisuuden kausia. 1980- ja 1990-lukujen suurten historiallisten muutosten jälkeen sekä Suomi että Saksa ovat solmineet Venäjään uudenlaisia suhteita. 2000-luvun alussakaan kaikkia ennakkoluuloja ei ole vielä voitettu.

Oppikirjatutkimus on suhteellisen nuori tieteenala. Saksassa sillä on kuitenkin Suomen oppikirjatutkimusta pidemmät perinteet. Jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen Kansainliitto aloitti keskustelun oppikirjojen roolista viholliskuvan rakentamisessa. Toisen maailmansodan jälkeen UNESCO:n uudelleen käynnistämässä keskustelussa oppikirjojen uudistustyöstä saksalainen historioitsija Georg Eckert (1912-1974) oli näkyvästi mukana. Hän pyrki edistämään rauhaa ja tasa-arvoa kehittämällä oppikirjoja ja historianopetusta, jota työtä hänen nimeään kantava instituutti jatkaa.